पञ्चमः पाठः

द्वितीया-विभक्तिः, लृट्लकारः च

अभिनवः – मणिके! प्रभात! युवां कुत्र गच्छथः?

मणिका – अभिनव! आवां जन्तुशालां गच्छावः।

अभिनवः – तत्र युवां किं किं द्रक्ष्यथः?

प्रभातः – तत्र आवाम् अनेकान् पशून् द्रक्ष्यावः।

मणिका – किं तत्र सिंहाः, भल्लूकाः, हरिणाः सन्ति?

अभिनवः – आम्, तत्र वानराः, गजाः, गण्डकाः, मकराः, व्याघ्राः अपि सन्ति। तत्र युवां शशकान्, शल्लकीं, नानाविधान् खगान् अपि द्रक्ष्यथः।

प्रभातः – अभिनव! किं जन्तुशालायां सर्पाः अपि भविष्यन्ति?

अभिनवः – प्रभात! तत्र नागाः, अजगराः, कृष्णसर्पाः, अन्ये च विविधाः सर्पाः भविष्यन्ति।

मणिका – प्रभात! इदानीम् आवां जन्तुशालां गमिष्यावः।

(उभौ जन्तुशालां प्रविशतः, विविधान् जन्तून्, खगान् च पश्यतः।)

मणिका – प्रभात! आवाम् इदानीं श्रान्तौ, अधुना विश्रामं करिष्यावः।

प्रभातः – मणिके! अत्र अल्पाहारगृहम् अपि भविष्यति। तत्र गच्छावः।
(उभौ अल्पाहारगृहं गच्छतः)

मणिका – प्रभात! अत्र मिष्टान्नानि, शीतलपेयानि च सन्ति।

प्रभातः – शोभनम्, अधुना आवां मिष्टान्नानि खादिष्यावः, शीतलपेयानि च पास्यावः। ततः गृहं चलिष्यावः।

शब्दार्थाः

द्रक्ष्यथः	–	(तुम दोनों) देखोगे/देखोगी
सिंहः	–	शेर
भल्लूकः	–	भालू
हरिणः	–	हिरण

गजाः	–	(अनेक) हाथी
गण्डकाः	–	(अनेक) गेण्डा
मकराः	–	(अनेक) मगरमच्छ
व्याघ्राः	–	(अनेक) बाघ
शशकान्	–	खरगोशों को
शल्लकीम्	–	साही को
नानाविधान् खगान्	–	अनेक प्रकार के पक्षियों को
सर्पाः	–	(अनेक) साँप
नागाः	–	(अनेक) नाग
अजगराः	–	(अनेक) अजगर
कृष्णसर्पाः	–	(अनेक) काले साँप
प्रविशतः	–	(वे दोनों) प्रवेश करते हैं/करती हैं
श्रान्तौ	–	(दो) थके हुए
तत्र (अव्यय)	–	वहाँ
अधुना	–	अब
मिष्टान्नानि	–	मिठाइयाँ
शीतलपेयानि	–	शीतलपेय
ततः (अव्यय)	–	उसके बाद

अभ्यासः

1. उच्चारणं कुरुत-

(क)	बालकम्	बालकौ	बालकान्
	रामम्	रामौ	रामान्
	छात्रा	छात्रे	छात्राः
	माला	माले	मालाः
	पुष्पम्	पुष्पे	पुष्पाणि
	व्यजनम्	व्यजने	व्यजनानि

(ख)	खादिष्यति	खादिष्यतः	खादिष्यन्ति
	लेखिष्यसि	लेखिष्यथः	लेखिष्यथ
	करिष्यामि	करिष्यावः	करिष्यामः
	नंस्यति	नंस्यतः	नंस्यन्ति
	पास्यसि	पास्यथः	पास्यथ
	गमिष्यामि	गमिष्यावः	गमिष्यामः

2. **कोष्ठकेषु प्रदत्तशब्देषु उपयुक्तविभक्तिं योजयित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत-**

यथा- अहं **रोटिकां** खादिष्यामि। (रोटिका)

(क) त्वं .... पिबसि। (दुग्ध)

(ख) छात्रः .... द्रक्ष्यति। (दूरदर्शन)

(ग) ताः .... लेखिष्यन्ति। (कथा)

(घ) वयं .... गायामः। (कविता)

(ङ) कृषकाः .... वपन्ति। (बीज)

(च) सा .... गमिष्यति। (पुस्तकालय)

3. **चित्राणि आधृत्य वाक्यानि पूरयत-**

जनाः .... नमन्ति।

बालिके .... धारयतः।

एषा .... अस्ति।

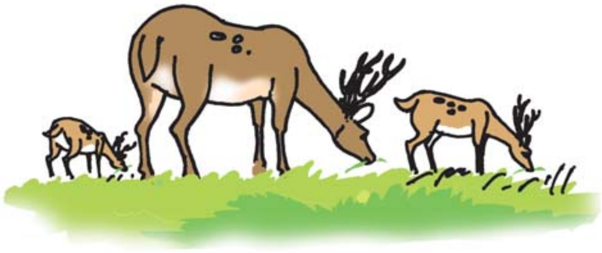

मृगाः .... चरन्ति।

बालकाः .... खादन्ति।

4. अधोलिखितान् शब्दान् आधृत्य सार्थकानि वाक्यानि रचयत-

अजाः	शिक्षिकां	नंस्यतः
वयं	लेखं	रचयामः
बालकौ	तृणं	पठिष्यावः
आवां	कथां	चरिष्यन्ति
त्वं	पुस्तकं	कथयिष्यसि
रामः	चित्रं	लेखिष्यति

यथा–	अजाः	तृणं	चरिष्यन्ति।
(क)	....	....	....
(ख)	....	....	....
(ग)	....	....	....
(घ)	....	....	....
(ङ)	....	....	....

5. वचनानुसारं रिक्तस्थानानि पूरयत–

	एकवचनम्	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
यथा–	कविताम्	कविते	कविताः
	....	पुस्तके	....
	....	....	मयूरान्
	कृषकम्	....	....
	....	....	तृणानि
	पदम्	....	....

6. उदाहरणानुसारं रिक्तस्थानानि पूरयत–

	पुरुषः	**एकवचनम्**	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
यथा–	प्रथमपुरुषः	पठिष्यति	पठिष्यतः	पठिष्यन्ति
	मध्यमपुरुषः	खादिष्यसि	....	....
	उत्तमपुरुषः	....	....	खादिष्यामः

प्रथमपुरुषः	....	लेखिष्यतः	....
मध्यमपुरुषः	....	....	नंस्यथ
उत्तमपुरुषः	गमिष्यामि	....	....

7. उदाहरणानुसारं वाक्यानि रचयत–

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
यथा–	छात्रः कथां पठिष्यति।	छात्रौ कथे पठिष्यतः।	छात्राः कथाः पठिष्यन्ति।
(क)	त्वं लेखं लेखिष्यसि।	..................................।	..................................।
(ख)	..................................।	बाले वस्त्रे धारयिष्यतः।	..................................।
(ग)	..................................।	..................................।	मालाकाराः मालाः रचयिष्यन्ति।
(घ)	अहं पुस्तकं पठिष्यामि।	..................................।	..................................।
(ङ)	..................................।	..................................।	बालकाः फलानि खादिष्यन्ति।

8. संवादे रिक्तस्थानानि पूरयत–

यथा– **रमा** – लते! किं त्वं विद्यालयं गमिष्यसि?

लता – रमे! अहं .... न ....। अहं तु देवालयं ....।

रमा – लते! किं त्वं प्रतिदिनं देवालयं ....?

लता – आम्! अहं .... देवालयं ....। तत्र अहं प्रसादं ....। त्वं कदा देवालयं ....?

रमा – अहं प्रतिदिनं सायं देवालयं ....। प्रातः तु विद्यालयं ....। तत्र पुस्तकानि ....।